

God bebyggd miljö på regional nivå

- Studie av länens åtgärder och uppföljning

God bebyggd miljö på regional nivå

– Studie av länens åtgärder och uppföljning

Boverket juli 2006

Titel: God bebyggd miljö på regional nivå – Studie av länens
åtgärder och uppföljning Remissversion

Utgivare: Boverket juli 2006

Upplaga: 1

Antal ex: 500

Tryck: Boverket

ISBN: 91-7147-972-4

Foto omslag: Marianne Nilsson/Boverket

Diarienummer: 214-916/2006

Publikationen kan beställas från:

Boverket, Publikationsservice, Box 534, 371 23 Karlskrona

Telefon: 0455-35 30 50 eller 35 30 56

Fax: 0455-819 27

E-post: publikationsservice@boverket.se

Webbplats: www.boverket.se

Publikationen kan på begäran beställas i alternativa format.

©Boverket 2006

Förord

Hur har länsstyrelserna lagt upp åtgärds- respektive uppföljningsarbetet för miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö? Det har varit huvudfrågan i denna studie av länsstyrelsernas miljömålsarbete.

Boverket är ansvarig myndighet för miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö. Inför arbetet med den fördjupade utvärderingen av miljömålsarbetet – där behovet av effektiva åtgärder särskilt poängteras – är det värdefullt för Boverket att få en bild av hur länen har lagt upp arbetet.

Länsstyrelserna har det övergripande ansvaret för det regionala mål- och uppföljningsarbetet. Boverket har tidigare gjort en studie av länsstyrelsernas miljömålsarbete: *God bebyggd miljö på regional nivå – studie av länsstyrelsernas regionalisering av miljö kvalitetsmålet* (Boverket 2005). Här fortsätter Boverket att studera lärens arbete med miljömålet God bebyggd miljö genom att närmare titta på åtgärds- och uppföljningsarbetet. Samtliga län har nu anpassat målen efter de regionala förutsättningarna och arbetar vidare för att dessa ska uppnås.

Denna studie är genomförd genom läsning av lärens åtgärds- och uppföljningsdokument (bilaga 1 och 2). Som stöd har en frågelista använts (bilaga 3) Relevanta åtgärds- och uppföljningsdokument har inhämtats från länen genom telefonkontakt med samtliga länsstyrelser, då även svar på ett antal frågor har inhämtats. Studien innehåller inte någon bedömning av om åtgärderna är tillräckliga för att målet ska uppnås, vare sig på regional eller nationell nivå. En sådan bedömning är svår att göra, bland annat beroende på att det är svårt att bedöma omfattning och genomslag av åtgärdsförslagen. Däremot har en översiktlig analys gjorts om det finns regionala åtgärder för målsättningarna som anges i de nationella delmålen (bilaga 4).

Studien är utförd av Anna Vindelman på Inregia AB i början av 2006. På Boverket har Ylva Rönning varit uppdragsledare. Ett rapportutkast remitterades till länsstyrelserna under våren 2006 och vissa ändringar och förtydliganden har införts efter remissynpunkterna.

Karlskrona juli 2006

Martin Hedenmo
chef för Analysenheten

Innehåll

Sammanfattning	7
Åtgärder.....	9
Åtgärdernas framtagande	9
<i>Processen</i>	11
<i>Är åtgärderna antagna?</i>	12
<i>Förankring hos aktörerna och ansvar för genomförandet</i>	12
Åtgärdernas struktur och innehåll	14
<i>Antal åtgärder</i>	15
<i>Vilka frågor ska åtgärderna lösa?</i>	16
<i>Nationella delmål och regionala åtgärder</i>	16
<i>Andra aspekter av God bebyggd miljö</i>	17
<i>Prioritering</i>	18
<i>Tidplan</i>	18
Åtgärdernas påverkan.....	19
<i>Konsekvensbedömningar</i>	19
<i>Synergier och konflikter</i>	19
<i>Styrmedel</i>	20
Genomförda och påbörjade åtgärder.....	20
<i>Utförda åtgärder</i>	20
<i>Pågående och framtida arbete</i>	22
Uppföljning av åtgärderna	23
Miljömålsåtgärder och Regional Utvecklingsplanering	23
Fysisk planering och hushållning med mark, vatten samt byggnader	24
Uppföljning.....	25
Uppföljningens struktur	25
<i>Årlig uppföljning</i>	25
<i>Internet</i>	26
<i>Långsiktiga strategier för uppföljningen</i>	26
Miljömål och miljöövervakning	27
Svårigheter med uppföljningen	28
Bilaga 1 Åtgärdsdokument som omfattas av studien	29
Bilaga 2 Uppföljningsdokument som omfattas av studien.....	31
Bilaga 3 Frågelista	33
Bilaga 4 Sammanställning av länens åtgärder	35
Bilaga 5 Det nationella miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö ..	45

Sammanfattning

Detta är en studie av länsstyrelsens åtgärds- och uppföljningsarbete med miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö. Studien är genomförd genom läsning av länens åtgärds- och uppföljningsdokument.

Resultatet visar att 19 av Sveriges 21 län har tagit fram åtgärder, eller håller på att arbeta fram åtgärder/strategier, för hur miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö ska nås.

Åtgärderna har oftast tillkommit efter en omfattande process och bred remissbehandling inom länen. Länsstyrelsen är nästan alltid den myndighet som har initierat och hållit samman arbetet och har tillsammans med kommuner, myndigheter, landsting, intresseorganisationer och näringsliv tagit fram åtgärderna.

Länen har formulerat åtgärder för att uppnå sina regionaliserade mål. Den fråga det finns absolut mest regionala åtgärder för är planeringsunderlag och planering. Vissa län har tagit fram åtgärder för frågor som inte återfinns i de nationella delmålen, men som allmänt bidrar till en god bebyggd miljö, t.ex. åtgärder för trygghet och jämlikhet. Men det finns också län som saknar åtgärder för frågor som återfinns i de nationella delmålen, t.ex. åtgärder för matavfall, ventilation och radon. Den vanligaste aktören som står som ansvarig för utförandet av åtgärder är kommunen, tätt följd av länsstyrelsen.

Länen har hunnit olika långt i sitt åtgärdsarbete, en del håller på att formulera åtgärder nu, medan andra gjort det för flera år sedan. I denna studie presenteras ett begränsat antal avslutade, påbörjade och framtida åtgärder och projekt.

Vad gäller uppföljningen av de regionala målen så visar resultatet av denna studie att flertalet länsstyrelser använder sig av RUS-indikatorerna för uppföljningen av God bebyggd miljö och att dessa kompletteras med ett fåtal länsegna indikatorer.

Knappt hälften av länsstyrelserna tycks ha en långsiktig strategi för hur arbetat med miljömålsuppföljningen ska bedrivas, dvs. vilka indikatorer och metoder som ska användas, hur data ska samlas in och hur ofta uppföljningen ska ske.

Åtgärder

Regeringen har gett länsstyrelserna och Skogsstyrelsen i uppdrag att regionalt anpassa, precisera och konkretisera de nationella miljömålen. Skogsstyrelsen ansvarar för målet Levande skogar och Länsstyrelsen för övriga mål. Länsstyrelserna ska således stimulera miljömålsarbetet med God bebyggd miljö inom olika samhällssektorer så att målet får genomslag i länet samt stödja kommunerna med underlag för att formulera lokala mål och åtgärdsprogram. Det nationella miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö med delmål och preciseringar i ett generationsperspektiv presenteras i bilaga 5.

Åtgärdernas framtagande

I juni 2005 hade samtliga län i Sverige antagit sina regionala miljömål. I arbetet med att ta fram regionala mål arbetade 13 av länen parallellt fram åtgärder eller åtgärdsförslag och presenterade dessa i sina miljömålsrapporter. 3 av de 13 länen har haft behov av att arbeta vidare med de åtgärdsförslag som fanns. Detta har bland annat berott på att åtgärderna endast var förslag till åtgärder och att dessa har behövt omarbetas och preciseras. Av de åtta län som inte hade åtgärder eller åtgärdsförslag i sina miljömålsdokument har sex län sedan dess arbetat fram eller håller på att arbeta fram handlingsplaner/åtgärdsdokument som har bäring på God bebyggd miljö.

Således har 19 län i dag angett åtgärder för eller håller på att arbeta fram åtgärder/strategier för hur God bebyggd miljö eller delar av God bebyggd miljö ska nås.

Sammanfattning av läget i januari 2006:

Har åtgärder	13 län
Har åtgärder på remiss	2 län
Håller på att arbeta fram åtgärder	4 län
Har inga åtgärder	2 län

Gotlands och Norrbottens län har inte tagit fram åtgärder för God bebyggd miljö. Just nu pågår ett arbete på både Gotlands och Norrbottens länsstyrelser med att gå igenom hur långt arbetet med de regionala miljömålen har hunnit och vad som återstår att göra. Både Gotlands och Norrbottens län konstaterar i sina miljömålsdokument att vissa delmål är ett slags åtgärder som ska genomföras före en viss tidpunkt, medan andra är kvalitativa mål där åtgärder fortfarande måste arbetas fram.

Norrbottnen planerar att efter genomgången av miljömålsarbetet ha en samlad diskussion med kommunernas miljöchefer, ordförandena i nämnder som behandlar miljöfrågor och länets kommunförbund om det fortsatta miljömålsarbetet i länet. På Gotland är miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö prioriterat av länsledningen och åtgärder genomförs trots att ett åtgärdsprogram inte är framtaget. Exempelvis har Gotlands kommun genomfört en grönstrukturinventering och reviderat energiplanen.

Värmland och Östergötland tillhör de län som tog fram åtgärder redan vid regionaliseringen av miljömålen. Här ovan presenteras de dock som län där arbete pågår och inte som län som har åtgärder, eftersom nya förslag håller på att arbetas fram respektive är på remiss. Se bilaga 1 för lista över länens åtgärdsdokument.

Processen

I de fall där åtgärderna har tagits fram i samband med att miljömålet regionaliserades har arbetsprocessen varit bred. De flesta länsstyrelserna har bedrivit arbetet i arbetsgrupper som har tagit fram förslag till åtgärder. I arbetsgrupperna har representanter för länsstyrelsen, kommuner, myndigheter, landsting, intresseorganisationer eller näringslivet medverkat. Åtgärdsförslagen har sedan gått på en bred remiss och remissynpunkterna har inarbetats i möjligaste mån.

Hos de län som har arbetat fram åtgärder efter regionaliseringen av målen eller vidareutvecklat de åtgärdsförslag som fanns vid regionaliseringen har arbetsprocessen varierat. De flesta länsstyrelserna har fortsatt med det breda arbetssättet och bjudit in till arbete i arbetsgrupper, medan andra länsstyrelser internt har tagit fram eller utvecklat åtgärderna för att sedan processa dessa med föreslagna aktörer.

Kalmar län hade i sin remissversion av miljömålsrapporten förslag på åtgärder och uppföljning. Dessa togs bort när beslutet om de regionaliserade miljömålen skulle fattas. Länsstyrelsen i Kalmar har nu internt fortsatt att arbeta med dessa förslag till åtgärder och uppföljning. En person arbetar på heltid som miljömålssamordnare och 40 tjänstemän är kontaktpersoner för de olika miljö kvalitetsmålen. För God bebyggd miljö finns det åtta stycken kontaktpersoner, eftersom målet är diversifierat och behandlar många olika frågor. Kontaktpersonerna har till uppgift att, utifrån de förslag som fanns arbeta fram åtgärder och uppföljning. Detta görs tillsammans med de verksamhetsansvariga på länsstyrelsen. År 2006 ska användas till att kommunicera och diskutera länsstyrelsens förslag med kommunerna.

I Stockholm, där ett Miljöhandlingsprogram för Vatten och avlopp samt Resor och Transporter har tagits fram efter regionaliseringen, inleddes arbetet med fyra seminarier under 2003 och avslutades med ett uppsamlingsmöte i februari 2004. I seminarierna deltog drygt 120 personer varav 51 procent representerade företag, 42 procent kom-

muner, fyra procent ideella organisationer och tre procent myndigheter. Deltagarna delades in två grupper där den ena skulle utarbeta förslag till åtgärder inom vatten- och avloppsområdet och den andra förslag inom resor och transportområdet. Arbetssättet har varit aktörsorienterat, det vill säga deltagarna har formulerat förslag till åtgärder utifrån sina egna verksamhetsmål och prioriteringar. Efter arbetet med att identifiera tänkbara åtgärder inom fokusområdena skickades förslaget till regionalt miljöhandlingsprogram ut på bred remiss.

Det framgår inte av de studerade dokumenten om något samarbete har förekommit mellan olika län när åtgärder har arbetats fram.

Är åtgärderna antagna?

De regionaliserade miljömålen är antagna av länsstyrelsernas styrelser, men hur är det då med åtgärderna? Utav de 13 län som, vid regionaliseringen av målet, presenterade åtgärder valde 3 länsstyrelser att inte anta åtgärderna utan endast målen. Detta har i ett par fall berott på att åtgärderna har ansetts för detaljerade och alltför heterogena. Ett av dessa län är Gävleborg som under 2006 planerar att revidera sina mål och åtgärder. Det andra länet är Värmland där åtgärderna var förslag till åtgärder. Värmland har nu gått vidare och arbetar med en åtgärds katalog. Åtgärds katalogen kommer att ligga till grund för framtagande av ett antal åtgärdsprogram med temainriktning. Dessa åtgärdsprogram kommer att tas fram i bred samverkan med länets övriga aktörer. Också Blekinge län hade åtgärdsförslag med i remissdokumentet om de regionaliserade miljömålen. De finns dock inte med i beslutsdokumentet. Men efter att miljömålen antagits jobbade man vidare med att konkretisera åtgärdsförslagen. I Blekinge har länsstyrelsens styrelse fattat beslut om de åtgärder där länsstyrelsen står som ansvarig för utförandet. Av de flesta övriga läns dokument framgår det att länsstyrelsens ledning har antagit mål och åtgärder. I några dokument nämns detta dock inte i klartext, varför det är svårt att avgöra huruvida åtgärderna är antagna eller inte.

Efter regionaliseringen av miljömålen har Kronoberg arbetat fram åtgärder. Kronobergs *Strategi för effektivare energianvändning och transporter* har länsstyrelsens styrelse ställt sig bakom.

De län som håller på att arbeta fram åtgärder planerar att få dessa antagna av länsstyrelsens ledning.

Förankring hos aktörerna och ansvar för genomförandet

Av de 13 län som har åtgärder har 12 av länen utsett ansvariga aktörer för genomförandet eller möjliga aktörer för genomförandet. Jämtland har endast angett ansvariga för hela grupper av åtgärder och planerar, bl.a. därför, att under 2006 revidera åtgärderna och göra dem mer riktade/adresserade. I Västerbottens län har specifika åtgärder för olika aktörer inte pekats ut, vilket är ett medvetet val. De

ingående aktörerna förväntas, genom delaktighet och samverkan, att bedriva ett aktivt förändringsarbete. De län som håller på att ta fram åtgärder eller har sina handlingsprogram på remiss har eller planerar att utse ansvarig aktör för åtgärderna.

Ansvariga aktörer för genomförandet är alltså i hög grad utsedda, men har dessa aktörer accepterat att axla denna roll? Det är betydligt vanligare att de åtgärder som länsstyrelsen står som ansvarig för är förankrade och antagna än att de åtgärder som andra aktörer är ansvariga för är det. 5 länsstyrelser nämner bl.a. att de egna åtgärderna är inarbetade i verksamhetsplanen för 2006. För åtgärdsförslag som berör andra aktörer i länet handlar det ofta om frivilliga överenskommelser där varje aktör själv får ansvara för eventuella beslut om antagande och genomförande. De aktörer som utpekats, som inte är länsstyrelsen, har i de flesta fall inte beslutat om åtgärderna eller skriftligen accepterat dessa. Däremot har många aktörer varit med vid framtagandet av miljömål, förslag till åtgärder och åtgärdsprogram.

De utsedda aktörerna är ofta en hel bransch, sektor eller näring, vilket innebär att ingen enskild behöver ta ansvar för genomförandet. Karaktären på åtgärdsdokumenten varierar och hos flera län presenteras en rad exempel på åtgärder, och även om aktör för genomförande finns angett, så är ambitionen inte att dessa ska utföra samtliga åtgärder. Ett av dessa län är Västra Götaland, där idealbilden är att varje aktör tar till sig och inspireras av innehållet och sedan gör sina egna mer detaljerade och tidsatta mål och handlingsplaner.

Örebro län har gått ett steg längre i förankringen. Grunden för miljömålsarbetet i länet är ett samarbetsavtal som undertecknades 2002 mellan 15 organisationer: länets 12 kommuner, Örebro läns Landsting, Skogsvårdsstyrelsen och Länsstyrelsen i Örebro län. Dessa aktörer har gemensamt satt länets miljömål och åtgärder och kommit överens om att de ska verka för att målen nås inom sina respektive områden. Varje avtalspart ska anta egna miljöprogram med det gemensamma dokumentet som grund. Andra organisationer erbjuds möjlighet att via en avsiktsförklaring ställa sig bakom miljömålen och arbeta för att dom nås.

Många av åtgärderna i de studerade dokumenten behandlar planering. Som en naturlig följd av detta så är den vanligast förekommande aktören, som ska genomföra eller ansvara för åtgärderna, kommunerna. Ansvar för genomförandet är oftast adresserat till antingen kommunerna eller länsstyrelsen, men med en övervikt på kommunerna.

I Gävleborgs län är kommunerna involverade i samtliga 11 åtgärder. Även i Hallands remissversion *Förslag till handlingsprogram för genomförande av de regionala miljömålen* är kommunerna involverade i så gott som samtliga 42 åtgärdsförslag för God bebyggd

miljö. I Västmanland är ansvaret för åtgärdernas genomförande i de flesta fall fördelat på länsstyrelsen och kommunerna, medan länsstyrelsen i Värmland är involverad i nästan samtliga åtgärder som nu arbetas fram.

Andra vanliga aktörer för genomförandet är Regionförbund, Regionala trafikverk, Länsmuseum, Landstinget och Skogsvårdstyrelsen men även fastighetsägare, byggbranschen och avfallsbranschen generellt. Mer sällan anges kyrkan, handeln och industrin.

Åtgärdernas struktur och innehåll

De flesta länen redovisar åtgärder under respektive miljö kvalitetsmål. Det finns dock vissa län som har använt en annan struktur. Av de 19 län som har tagit fram åtgärder eller håller på att ta fram åtgärder så har sex län använt en annan struktur. Dessa är Blekinge, Kronoberg, Stockholm, Västerbotten, Jönköping och Östergötland.

Kronoberg har valt att strukturera sina åtgärder enligt de tre åtgärdsstrategier som regeringen har angett viktiga för att uppnå miljö kvalitetsmålen. Dessa strategier är: Effektivare energianvändning och transporter, Giftfria och resurssnåla kretslopp samt Hushållning med mark, vatten och bebyggd miljö. Kronoberg är färdig med strategin för Effektivare energianvändning och Transporter och har nu påbörjat arbetet med de andra två strategierna. God bebyggd miljö kommer att hanteras i samtliga strategier. Blekinges åtgärdsstruktur är en kombination av åtgärdsstrategierna och fokusområden. Utgångspunkten för arbetet med åtgärdsprogrammet var de problemområden som prioriterats av länets kommuner och övriga remissinstanser.

Stockholm har begränsat sina åtgärder till två fokusområden som har utkristalliserats i diskussion med länets kommuner. Dessa är Vatten och avlopp samt Resor och transporter. Arbetssättet har valts eftersom man anser att förutsättningarna för genomförande ökar om insatser och resurser koncentreras till ett färre antal områden.

I Jönköpings län tas åtgärdsprogrammen fram temaårsvis. Tema för 2005 (som också är det sista) har varit "Den byggda miljön och klimatet". Tidigare temaår har varit "Året för vattnets bästa", "Djurens och växternas år", "Luftens och hälsans år". Under dessa år har relevanta miljömål knutna till temat behandlats och åtgärdsprogram tagits fram och antagits av länsstyrelsen.

Bland de län som har redovisat åtgärder för respektive miljö kvalitetsmål finns det 4 län som även har en grupp åtgärder som anses centrala för att flera av miljö kvalitetsmålen och delmålen ska nås. Dessa län är Dalarna, Skåne och Örebro. Dessa åtgärder/strategier handlar bland annat om:

- att de regionala miljömålen ska fungera som underlag i planer och program och att de ska vara vägledande vid tillsyn och prövning hos myndigheterna.
- att miljökrav ska ställas vid upphandling.
- att information, kunskap och forskning ska spridas och initieras.
- att person och godstransporter ska miljöanpassas.

Antal åtgärder

Antal åtgärder som presenteras för God bebyggd miljö varierar stort mellan de olika länen, allt ifrån 11 åtgärder till över 100 stycken. Det finns flera förklaringar till den stora skillnaden i antal. Den tydligaste förklaringen är att en del av länen ger exempel på en mängd åtgärder, som de olika aktörerna kan ta till sig valda delar av, medan andra län mer precist anger de åtgärder som ska utföras. Något annat som bidrar till den stora skillnaden i mängden åtgärder är den varierande karaktären på åtgärderna. De län som har ett större antal åtgärder har mer preciserade och detaljerade åtgärder, där arbetet som ska göras har delats upp i flera mindre åtgärder. Exempelvis så har Örebro jämförelsevis många åtgärder för att komma till rätta med bullerproblematiken. En del av dessa är åtgärder för inventering. Andra län, med få åtgärder, har kanske allmänt sagt att en inventering av bullersituationen ska göras, medan Örebro har formulerat flera åtgärder för detta:

”Trafikbullerberäkningar med hög kvalitet genomförs i samband med detaljplaneringen. Åtgärdsplanering även med hänsyn till kulturhistoriska värden.”

”Kartlägga bullerfria områden och i översiktsplanerna senast 2010 redovisas hur dessa ska skyddas.”

”Senast 2007 ta fram uppgifter om andel bostäder där riktvärdena överskrids samt om möjligt ange förbättring sedan 1998.”

”Senast 2008 sammanställa uppgifterna från kommuner och trafikverk om antalet bullerstörda.”

En annan förklaring är att vissa län har formulerat mål för sådant som lagstiftningen egentligen borde klara av, medan andra län uttryckligen har låtit bli att formulera åtgärder för sådant som de anser kan klaras med befintlig lagstiftning.

I sammanhanget är det viktigt att komma ihåg att åtgärderna på intet vis är statiska. I Östergötlands handlingsprogram, som nu är ute på remiss, kan vi t.ex. läsa:

”Handlingsprogrammen gör på inget sätt anspråk på att vara heltäckande för att vi ska kunna uppnå miljömålen. Ingående förslag på insatser och arbetssätt ska ses som ett första steg på en flerårig process på vägen mot ett långsiktigt hållbart Östergötland. Handlingsprogrammet ska ses som ett levande dokument där åtgärder ständigt tillkommer och avslutas.”

Vilka frågor ska åtgärderna lösa?

De allra flesta länen har satt upp åtgärder för att nå sina regionala delmål/miljömål. Det är endast enstaka åtgärder som är riktade mot "Helmålet" eller "Generationsperspektivet" för God bebyggd miljö. Undantag kan sägas vara de helhetsstrategier/grupper av åtgärder som sägs bidra till att flera miljökvalitetsmål uppfylls som 3 av länen har antagit samt vissa av de åtgärder som har tagits fram av de 6 län som har valt en annan indelning än att presentera åtgärder under varje miljö kvalitetsmål.

Det nationella miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö består av sju delmål (bilaga 5). De frågor som delmålen behandlar är Planeringsunderlag, Kulturhistorisk värdefull bebyggelse, Buller, Uttag av naturgrus, Avfall, Energianvändning m.m. i byggnader samt God inomhusmiljö (främst radon och ventilation). Den fråga det finns absolut mest regionala åtgärder för är planeringsunderlag och planering. Det nationella delmålet handlar om att underlag, i form av program och strategier, ska tas fram till planeringen och att planeringen ska grundas på dessa. Länens åtgärder preciserar detta mål, men går även till stor del vidare och sätter upp åtgärder specifikt för vilken hänsyn som ska beaktas i själva planeringen och genomförandet. Västra Götalands län har t.ex. åtgärder både om planeringsunderlag, planering och genomförande när det gäller grönstruktur.

"Utarbeta handlingsprogram för bevarande och utveckling av socialt och kulturhistoriskt intressanta grönområden samt för tätortens karaktäristiska naturområden. Integrera programmen i de kommunala översiktsplanerna. Ta fram planeringsanpassade kunskapsunderlag om biologisk mångfald där kärnområden, spridningskorridorer, buffertzoner och utvecklingsområden identifieras."

"Kompensera vattenmiljöer och värdefulla grönytor som tas i anspråk med likvärdiga biotoper."

För en överblick av vilka typer av åtgärder det finns hänvisas till sammanställningen i bilaga 4.

Nationella delmål och regionala åtgärder

I denna studie har ingen analys gjorts av i vilken mån föreslagna regionala åtgärder är tillräckliga för att nå, vare sig de regionala målen eller det nationella, målet God bebyggd miljö med delmål. Men en översiktlig analys har gjorts av i vilken mån det finns regionala åtgärder som behandlar de frågor som de nationella delmålen handlar om.

De flesta frågor som behandlas i de nationella delmålen för God bebyggd miljö har länen beaktat och formulerat åtgärder för. Det finns dock vissa frågor som saknas hos ett antal län. Dessa är åtgärder för matavfall, ventilation och radon. Det finns även enstaka län

som inte har tagit fram åtgärder för avfall, naturgrus, buller och kulturhistoria.

En förklaring till att det saknas åtgärder för matavfall och inomhusmiljö är att dessa nationella delmål kom till senare än övriga delmål.

Jämtland har förhållandevis många åtgärder för förbättrad inomhusmiljö. 12 av Jämtlands 38 åtgärder rör inomhusmiljön.

När det gäller planeringsunderlag har kulturhistoriska värden fått mer utrymme än estetiska och grönområden mer än vattenområden. Västernorrland är ett av få län som lyfter ut vatten från grönstruktur i allmänhet:

”Kommunerna bör se över hur dagvatten i tätorterna kan omhändertas på ett ekologiskt hållbart sätt och senast 2020 bör metoderna vara i bruk. Dagvattnet från gator och hårdgjorda ytor förorenar vattnen kring samhällena. För att reducera detta och för att göra vattnen badbara ska dagvattnet omhändertas så att föroreningar inte når hav, sjöar eller vattendrag.”

Andra aspekter av God bebyggd miljö

De nationella delmålen för God bebyggd miljö har till stor del ett ekologiskt perspektiv och tar upp frågor som har med tekniska försörjningssystem att göra såsom trafikbuller, naturgrus, avfall, energi-användning samt inomhusmiljö kopplat till radon och ventilation. Även planeringsunderlag och kulturhistoriskt värdefull bebyggelse omfattas dock. Vissa län har breddat perspektivet på miljö kvalitetsmålet och har formulerat åtgärder som är av betydelse för upplevelsen av en god bebyggd miljö. Uppsala län har ett antal åtgärder som behandlar trygghetsfrågorna i planeringen, exempelvis:

”Införliva trygghetsaspekten i planeringen (översiktsplan, detaljplan, områdesbestämelse m.m.) så att utemiljön utformas med tanke på tryggheten. Åtgärderna ska i första hand inrikta sig på social trygghet, dvs. att fler människor uppehåller sig i utemiljön eller dess närhet under större delen av dygnets timmar.”

Även Västra Götaland har tagit upp trygghet och då i anslutning till minskad bilanvändning:

”Skapa trygga miljöer vid gång- och cykelbanor och vid hållplatser så att rädsla för överfall inte är ett skäl till att använda bilen.”

Västmanlands län med flera tar upp jämställdhet och jämlikhet:

”Åtgärdsprogram utarbetas för att öka kunskapen om och metoder för att föra in jämställdhets- och jämlikhetsperspektivet i den fysiska planeringen på regional och lokal nivå.”

”Eftersträva en jämn representation av kvinnor och män i planeringsprocessens samtliga delar.”

Flera län tar upp risk, exempelvis Örebro:

”Senast år 2006 bör riskområden för översvämningar i tätorter ha inventerats.”

”Senast 2008 ska säkerhetsrisker med transporter av farligt gods, elförsörjning, brand, vattenförsörjning och andra hotbilder identifieras och minimeras. En policy för kommunens förhållningssätt ska utformas.”

”Länsstyrelsen bör senast 2007 ta fram ett policydokument angående säkerhetsrisker vid transporter och uppställningsplatser för fordon med farligt gods.”

Uppsala har en del åtgärder för inomhusmiljön som behandlar andra frågor än radon och ventilation:

”Ställ krav på goda ljusförhållanden i nybyggnation. Formulera riktlinjer för bebyggelse i tätort/stad i fråga om ljusinsläpp. Detta är särskilt viktigt vid användning av energifönster.”

”Ställ krav på att byggnadsdeklaration som redovisar inomhusmiljö regelmässigt upprättas inför försäljningar”

”Ställ krav på god ventilation i nybyggnation med tonvikt på bra teknik, kvalitet på friskluftsintag och låg ljudnivå.”

Prioritering

Det är inte vanligt med prioritering mellan de presenterade åtgärderna. Prioriteringen har oftast gjorts innan åtgärderna har fastlagts. En del län har en prioritering av vissa mål eller frågor. Exempelvis så har Södermanland, Västernorrland och Östergötland prioriterat åtgärder för den bebyggda miljön.

I Södermanland där det pågår ett arbete att ta fram åtgärder för God bebyggd miljö är God bebyggd miljö ett prioriterat mål tillsammans med ”Ingen övergödning”, ”Hav i balans och levande skärgård”, ”Levande sjöar och vattendrag”, ”Giftfri miljö” samt ”Ett rikt odlingslandskap”. Målen är prioriterade eftersom det inom länet finns stora problem inom dessa områden, men också av den anledningen att man anser att det finns möjligheter att göra något åt problemen på regional nivå.

Blekinge län är ett av de få län som har prioriterat mellan sina åtgärdsförslag. Prioriteringen av åtgärderna är baserad på remissinstansernas sammanvägda prioritering. Man har också försökt att bedöma den sammantagna effekten av respektive åtgärd på samtliga miljökvalitetsmål samt för dess genomförbarhet. Prioriteringen ska däremot inte ses som en slutlig prioritering då det under det fortsatta arbetet kan framkomma saker av betydelse som inte har kunnat förutses/har förbisetts.

Tidplan

Flertalet av de län som har åtgärder har satt upp ett år då varje åtgärd ska vara utförd. Det finns enstaka åtgärder hos dessa län som inte är tidsatta, vilket oftast verkar beror på att åtgärden är av löpande karaktär. Det finns vissa län som inte har tidsatt enskilda åtgärder, t.ex. Stockholm, Västra Götaland och Västerbotten. En förklaring till att åtgärderna inte är tidsatta är t.ex. för Västerbotten att länets helhets-

och delstrategier inte är av den karaktären, utan ska fungera som en idébank för det fortsatta arbetet.

Åtgärdernas påverkan

Konsekvensbedömningar

Konsekvensbedömningar av åtgärdsförslagen är inte speciellt vanliga och de som finns är inte alltid så genomarbetade. Västerbotten anser att det, med utgångspunkt från det stora inslaget av handlingsfrihet, flerdimensionella effekter och praktisk/ekonomisk mångfald i genomförandearbetet, vare sig är möjligt eller lämpligt att försöka göra några samlade beräkningar av kostnader och andra konsekvenser.

Västernorrland, Blekinge, Kronoberg, Örebro och Skåne utgör undantag. I Kronobergs strategi för effektivare energianvändning och transporter finns för varje åtgärdsförslag en bedömning med avseende på nuvarande trend, potential/genomförbarhet, ekonomi och miljöeffekt. Ambitionen att åstadkomma en ekonomisk analys av varje åtgärd har dock visat sig vara omöjlig i de flesta fall, dels på grund av åtgärdernas övergripande karaktär och dels på grund av tillgängliga analysresurser.

Synergier och konflikter

Ungefär hälften av länen uppger att flera av deras åtgärder leder till måluppfyllelse även av andra miljö kvalitetsmål. De vanligast förekommande synergier är med Begränsad klimatpåverkan när det gäller åtgärder för energi och transporter och Ett rikt odlingslandskap när det gäller kulturhistorisk bebyggelse och miljöer. De tydligaste synergier kanske märks hos de län som har tagit fram åtgärder/håller på att ta fram åtgärder enligt regeringens tre strategier. Dessa åtgärder som bidrar till uppfyllelse av flera mål leder naturligtvis till ett stort mått av synergier. De uppfyller ofta i största allmänhet målet en God bebyggd miljö och inte alltid lika tydligt specifika delmål.

Konflikter nämns inte i lika stor utsträckning som synergier. Västmanlands län tillhör ett av de län som lite mer ingående har tittat på konflikter mellan åtgärder både inom målet och med andra mål. Bland konflikterna inom målet nämns bl.a. förtätning av bebyggelse för att minska bilanvändningen kontra åtgärder för att främja grönsstruktur och bevarande av kulturhistoriska värden. Konflikten mellan målet om naturgrus och buller nämns också. En ökning av antalet bergtäkter, för att minska naturgrusanvändningen, kan medföra ökat buller från täkttrafik och därmed stå i konflikt med bullermålet.

Bland konflikter med andra mål nämns åtgärder för en koncentration av befolkningen och därmed möjligtvis en avfolkning av

landsbygden, vilket försvårar uppfyllelsen av Ett rikt odlingslandskap.

Styrmedel

Flera länsstyrelser redogör för de styrmedel som dom själva eller kommunerna i dag förfogar över i form av planering, tillståndsgivning och bidrag och resonerar allmänt om att det behövs en kombination av lagreglering, skatter, avgifter och subventioner för att stimulera en hållbar utveckling.

Några län nämner mer explicit vilka styrmedel som skulle behövas. T.ex. Halland nämner att en minskning av bilanvändningen måste stimuleras med skatter, avgifter och en förbättrad kollektivtrafik. Ansvaret anses ytterst ligga hos riksdag och regering för att bryta cirkeln av bilberoende, men det poängteras att också kommunen förfogar över styrmedel i form av den fysiska planeringen.

Kronoberg konstaterar att de regionala styrmedlen är få men att EU-bidrag och statliga bidrag till regional utveckling kan styras mot förverkligande av mål om hållbar samhällsutveckling via det regionala tillväxtprogrammet, bl.a. med stöd av regionala miljömål och strategidokument.

I Skånes miljömål och miljöhandlingsprogram presenteras behov av nationella åtgärder för att Skåne ska kunna nå miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö, till exempel: anges behov av starkare styrmedel för att undvika trafikallstrande verksamheter som exempelvis externa köpcentra och att öronmärkta medel behöver ges till den regionala infrastrukturplaneringen för sanering av buller samt ett saneringspaket för kommunerna.

Genomförda och påbörjade åtgärder

Texten nedan belyser en del av det konkreta åtgärdsarbete som bedrivs av aktörer i de olika länen. Vid urvalet har inte lagts någon vikt vid miljönytta, utan det har i stor utsträckning styrts av tillgängligt material som har inhämtats vid telefonsamtal med miljömålssamordnare på länsstyrelserna. Presentationen strävar på intet vis efter att vara uttömmande utan efter att ge en inblick i bredden av det arbete som bedrivs.

Utförda åtgärder

Länen har hunnit olika långt i sitt åtgärdsarbete, en del håller på att formulera åtgärder nu, medan andra i flera år har haft åtgärder att arbeta med. Av dom 13 län som har framtagna åtgärder för God bebyggd miljö är det fyra stycken som vid förfrågan säger sig ha åtgärder som är utförda/avslutade. Många av länen har pågående åtgärder.

I Skåne har länsstyrelsen bland annat slutfört arbetet med ett regionalt kulturmiljöprogram, Programmet är webbaserat, se länsstyrelsens webbplats www.lst.se/kartor/index.cfm

I Dalarna har ett förslag till regionalt energiprogram – EnergiIntelligent Dalarna – tagits fram. Programmet är utställt till den 1 februari 2006 och programmets beslutsdel ska sedan antas av länsstyrelsens styrelse. Energiprogrammet är ett åtgärdsprogram för att uppnå Dalarnas miljömål för energi och klimatpåverkan samt ett regionalt handlingsprogram i anslutning till Dalastrategin, det regionala utvecklingsprogrammet. Stockholm tog fram regionala miljömål och åtgärder innan de nationella delmålen hade fastlagts (*Miljövårdsprogram 2000*). Parallellt med att man nu har tagit fram ett Miljöhandlingsprogram för Resor och Transporter samt Vatten och Avlopp, så har en översyn av miljömålen och en uppföljning av åtgärderna i Miljövårdsprogram 2000 skett. Många av åtgärderna i Miljövårdsprogrammet är genomförda och ett stort antal av åtgärderna har integrerats i ordinarie verksamhet. Ett fåtal har inte påbörjats och vissa av dessa kommer inte att genomföras. Vissa åtgärder har överförts till Miljöhandlingsprogrammet och en framtida uppföljning av åtgärderna kommer att ske kontinuerligt integrerat med detta.

Även de län som inte har beslutade åtgärder arbetar många gånger åtgärdsinriktat för att nå sina regionala mål. I Södermanlands län, där en handlingsplan för God bebyggd miljö just nu håller på att arbetas fram, har länsstyrelsen t.ex. arbetat med ett ”Underlag för materialförsörjningsplanering”, enligt det regionala målet om naturgrus. Planen värderar tillgångar och behov av naturgrus och bergkross och ska fungera som underlag vid länsstyrelsens tillståndsprövning och stöd i kommunernas översiktsplanarbete.

Blekinge länsstyrelse har inom ramen för God bebyggd miljö tagit fram en checklista som handläggningsstöd för integrering av regionala miljömål i den fysiska planeringen. *Checklista – ett handläggningsstöd för integrering av regionala miljömål i den fysiska planeringen.* (feb 2005)

Pågående och framtida arbete

Hos länsstyrelserna och hos övriga aktörer pågår arbetet med att sätta och arbeta med de åtgärdsförslag som finns. Som exempel kan nämnas Västerbottens arbete som sker i fyra samverkansgrupper.

Dessa grupper ska, med utgångspunkt i de regionala målen och de antagna helhetsstrategierna bl.a., utveckla de delstrategier som finns, förankra och informera om goda exempel samt bidra till nytänkande. De fyra samverkansgrupperna är:

1. Livsstil, hälsa och konsumtion
2. Energiproduktion, byggverksamhet, skog och trä
3. Metallindustri
4. Mark och vatten, biologisk mångfald, livsmedel, turism

Grupp 2 arbetar med fokus på hållbart samhällsbyggande. I gruppen finns representanter från skogsnäringen, kommunerna, energisektorn, Arbetslivsinstitutet, Umeå universitet, Länsstyrelsen, byggnadsindustrin, Forum för hållbar utveckling (FHU), Statens Institut för Ekologisk Hållbarhet (IEH) och Miljöhögskolan. Gruppen har skapat ett kärnområde kring kretsloppsanpassat samhällsbyggande med pilotprojekt.

Det pågår en kontinuerlig verksamhet från länsstyrelsernas sida att kommunicera mål och åtgärder med framförallt kommunerna. En del länsstyrelser har t.ex. skapat speciella kommunnätverk och har regelbundna kommunträffar eller har tagit fram material och handböcker som stöd till kommunerna i miljömålsarbetet. Som ett led i arbetet med att förverkliga Skånes miljömål och miljöhandlingsprogram har Länsstyrelsen i Skåne initierat projektet *Vägledning för Skånes kommuner* i syfte att stödja kommunernas arbete med målen. Projektet har resulterat i ett antal publikationer och en webbplats. Kommunerna kan få stöd med tre saker: a) att bygga upp ett kunskapsunderlag, b) att följa upp lokala mål och c) att utforma ett politiskt styrdokument med mål och åtgärder.

Flera länsstyrelser har arbetat med seminarium för kommunerna som har behandlat frågor relevanta för God bebyggd miljö. I Västernorrland har länsstyrelsen t.ex. haft seminarium om tillsyn och kontroll i byggprocessen och seminarium för att tydliggöra samhällsplaneringens möjligheter för att främja en hållbar utveckling i länet.

Länsstyrelsen i Västmanlands län bedrev under 2001–2003 ett kommunprojekt med ambitionen att koppla miljömålen till kommunernas översiktsplaner. Det arbetet har drivits vidare och man har arbetat aktivt med planeringsunderlag och stöd i översiktsplanprocessen till de kommuner som har visat intresse. Ett ytterligare steg ska bli att alla kommuner ska få del av de erfarenheter som har kommit fram i arbetet.

Inget av länen anger i de studerade dokumenten att de efterfrågar stöd av centrala myndigheter i åtgärdsarbetet, däremot har vissa län angett åtgärder som de centrala myndigheterna bör utföra.

Uppföljning av åtgärderna

12 län säger i de studerade dokumenten att åtgärderna kommer att följas upp. Detta ska till största del ske genom en enkel årlig kontroll av hur arbetet fortskrider. Ofta har varje åtgärd en ansvarig person på länsstyrelsen som kan rapportera hur arbetet fortskrider. Bland dessa län finns Gotland som visserligen inte har tagit fram åtgärder men just nu håller på att ta fram ett arbetsmaterial där man går igenom hur långt arbetet har hunnit och hur mycket som kvarstår. Även i Jämtland och Gävleborg pågår nu en genomgång av vilka åtgärder som har blivit genomförda.

Det är möjligt att fler än 12 län planerar att följa upp åtgärderna, det har dock inte framkommit i de studerade dokumenten.

Miljömålsåtgärder och Regional Utvecklingsplanering

Drygt hälften av länen nämner kopplingen mellan miljömålen och dess åtgärder och den regionala utvecklingsplaneringen.

Västerbotten har sedan 2001 varit ett s.k. ”pilotlän”, inom länsprojektet ”Bredda perspektiven”, för vidareutveckling av ekologisk hållbarhet i regionala tillväxtavtal och tillväxtprogram. Erfarenheterna från ”pilotlänsprojektet” har varit en viktig utgångspunkt för utformandet av de helhetsstrategier som Västerbotten har antagit i sitt miljömålsarbete (1. Livsstil, hälsa och konsumtion, 2. Energiproduktion, 3. Energianvändning och transporter, 4. Skog och trä, 5. Turism, 6. Livsmedel, 7. Byggverksamhet, 8. Metallindustri, 9. Mark- och vattenhushållning samt 10. Kunskap och utveckling). Analyserna, strategierna och prioriteringarna i länets tillväxtavtal för 2003 sammanfaller i betydande utsträckning med utgångspunkterna för åtta av helhetsstrategierna. Det finns också betydande likheter i det partnerskap med kommuner, landsting, näringsliv, och andra organisationer som har utvecklats i de båda processerna.

I Gävleborgs län har framtagandet av delmål och åtgärdsstrategier skett i samarbete med det arbete som bedrivs inom tillväxtavtalet för länet.

I Stockholm har framtagandet av miljöhandlingsprogrammet och arbetet med att revidera de regionala miljömålen skett parallellt med en aktualitetsprövning av den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen (RUF 2001). Dessa arbeten ska ses som kompletterande processer.

Även samverkan med andra områden poängteras av länen. Östergötland poängterar vikten av samordning och samverkan mellan miljöarbetet och områden som regional utveckling, miljödriven produktutveckling, handel, turism och folkhälsa.

Fysisk planering och hushållning med mark, vatten samt byggnader

Eftersom Boverket också har ansvaret för den övergripande målfrågan *Fysisk planering och hushållning med mark, vatten samt byggnader* har vi i studien tittat närmare på om det är några av länsstyrelserna som formulerat åtgärder för hushållning med mark och vatten. Granskningen visar att flera län har hanterat hushållning i perspektivet hushållning med energi (Energieffektivisering), hushållning med material (materialåtervinning, minskat uttag av naturgrus). Där emot är det mycket få län som har formulerat åtgärder för hushållning av mark och byggnader genom återanvändning. Ett av undantagen utgör Västernorrlands län, som under 2002 sammanställde ett Regionalt program för återanvändning av sanerade industriområden. Nu finns ett åtgärdsförslag om en policy för återanvändning av nedlagda och strandnära industriområden.

”En policy för återanvändning av strandnära och nedlagda industriområden tas av kommunerna och länsstyrelsen. Attraktiva bostäder i omvandlade och centrala stadslägen är mycket eftertraktade, liksom områden ägnade för handel och industri. Detta arbete integreras med framtagande av strandskyddspolicy, där vidgade möjligheter till boendemiljöer i strandnära områden ska medverka till att upprätthålla en kommersiell, såväl som social service i främst glesbygd.”

Några län har formulerat åtgärder för sanering av förorenade områden, där motivet till viss del kan tänkas vara att marken i framtiden ska kunna återanvändas. Exempel från Blekinge:

”Underlag och information från inventeringar av förorenade områden tas fram och görs tillgängligt som stöd för kommunernas planering. Identifiering av objekt som finns på branschlistor som Naturvårdsverket angett samt identifiering av tillsynsobjekt. Resultatet sammanställs GISbaserat.”

Uppföljning

Regeringen har gett länsstyrelserna i uppdrag att fortlöpande ansvara för uppföljningen av målen på regional nivå. Det regionala mål och uppföljningsarbetet ska årligen redovisas till regeringen. Landets länsstyrelser samarbetar när det gäller uppföljningen genom att utveckla ett för alla län gemensamt uppföljningssystem, det så kallade RUS-systemet. Förkortningen RUS står för *Regionalt Uppföljnings System*. Tanken med detta är att det ska finnas en kärna av gemensamma indikatorer. Dessa presenteras på Miljömålsrådets miljömålportal (www.miljomal.nu). På miljömålportalen finns indikatorpresentationer för miljömålen både på nationell och på regional nivå. När studien utfördes fanns på miljömålportalen 21 indikatorer för God Bebyggd Miljö.

Uppföljningens struktur

Samtliga länsstyrelser har indikatorer som kärnan i sin uppföljning och använder sig av RUS-indikatorerna. 12 länsstyrelser har dessutom tagit fram länsspecifika indikatorer för att följa upp sina mål. Tre länsstyrelser säger vid intervju att dom ska påbörja arbetet med att ta fram länsegna indikatorer under 2006. Det vanligaste är att RUS-indikatorerna utgör kärnan för uppföljningen av God bebyggd miljö och att de kompletteras med ett fåtal länsegna indikatorer. Undantag utgör Dalarna som i sitt program uppger fler länsspecifika indikatorer än RUS-indikatorer.

Årlig uppföljning

Flertalet länsstyrelser ger regelbundet ut eller planerar att regelbundet ge ut en lägesrapport om miljösituationen i länet och huruvida målen nås.

Halland, Skåne och Värmland har valt att varje år belysa olika teman/fokusområden. Värmland har delat upp arbetet så att man år

2004 gick igenom samtliga miljömål, år 2005 är det tema levande skog, år 2006 ska samtliga miljömål gås igenom igen för att utgöra ett underlag inför den fördjupade utvärderingen.

Internet

11 länsstyrelser redovisar sina indikatorer och sin uppföljning på hemsidan. Ytterligare 4 län länkar från sin hemsida till miljömålsportalen för uppföljningen.

Västra Götaland tillhör ett av länen som har en utförlig presentation av sin uppföljning på hemsidan. En samlad bedömning görs huruvida mål och delmål nås. För delmålen presenteras mått och indikatorer med resultat för länet. Under miljömålet presenteras även underlagsmaterial och fördjupningar. Även Norrbotten har sin uppföljning presenterad på hemsidan. Länsstyrelsen har arbetat i två år med att bygga upp ett system för miljömålsuppföljning. Under respektive miljömål presenteras indikatorerna, data till indikatorerna samt en översiktlig utvärdering av läget för just det miljömålet i Norrbotten. Som länsegna indikatorer följer Norrbotten upp huruvida kommunerna i sina översiktsplaner har behandlat och har strategier när det gäller kulturhistoriska värden, estetiska värden, tillgång till grönområden, resurssnåla transporter och energianvändning. Under 2004 undersökte Norrbottens länsstyrelse kommunernas översiktsplaner för att bl.a. skapa utgångspunkt för den återkommande uppföljningen (*Miljömål i den kommunala översiktsplaneringen*. 2004).

Långsiktiga strategier för uppföljningen

8 av länsstyrelserna anger att de har en långsiktig strategi eller program för hur arbetat med miljömålsuppföljningen ska bedrivas. Hos dessa länsstyrelser framgår vilka indikatorer och metoder som ska användas, hur data ska samlas in, hur ofta uppföljningen ska ske o.s.v.

Västernorrland är ett av länen som har tagit fram ett program för miljömålsuppföljningen. I programmet beskrivs och resursbedöms uppföljningsmetoderna. Det tas upp hur ofta uppföljningen bör ske samt vem som är ansvarig för insamling och presentation av data.

Jämtland planerar att från 2006 följa upp mål och åtgärder med löpande tematiska uppföljningar under året. Två typer av uppföljning kommer att användas; miljömålsuppföljning via indikatorer och åtgärdsuppföljning. Till indikatoruppföljningen kommer både RUS-indikatorer och länsegna indikatorer att användas. Data till de länsegna indikatorerna ska sammanställas av miljömålshandläggarna i samarbetet med länsstyrelsens åtgärdsbevakare (8 stycken för God bebyggd miljö) och presenteras i en intern miljömålsdatabas som framöver ska underlätta för dataöverföring till Miljömålsportalens kommande sidor för länsegna indikatorer. Åtgärdsuppföljningen ska

ske genom att miljömålssamordnarna samlar in muntlig och skriftlig information från åtgärdsbevakarna. Indikator- och åtgärdsuppföljningen ger underlag för bedömningen om måluppfyllelse och till revideringen av mål och åtgärder.

4 länsstyrelser uppger att dom håller på att bygga upp ett system för uppföljningen eller att dom ska göra det under 2006. Kronobergs län tog 2003 fram ett program för hur uppbyggnaden av uppföljningssystemet (organisation och datalagring) skulle gå till. Kronoberg planerar att under 2006 ta fram ett program för hur uppföljningen av varje enskilt mål ska gå till och arbetar därför med att inventera den data som finns i länet.

Jönköping håller på att arbeta fram ett åtgärdsprogram för den byggda miljön och klimatet. Detta program kommer också att innehålla förslag på hur uppföljningen av målet ska gå till.

Miljömål och miljöövervakning

10 länsstyrelser nämner miljöövervakningen som ett viktigt verktyg för att följa upp miljömålen. Frågan är i vilken mån miljöövervakningen kan bidra till uppföljning av just God bebyggd miljö.

Sverige har ett väl utbyggt system för miljöövervakning, dvs. långsiktig och regelbunden dokumentation av miljötillståndet och dess förändringar. I Sverige bedrivs miljöövervakning på både nationell, regional och kommunal nivå. I de miljöpolitiska propositionerna (Prop. 1990/91:90 & 1997/98:145) framgår regeringens krav på en effektiv miljöövervakning. Dessutom gäller att miljöövervakningen ska vara anpassad för att kunna följa upp lagstiftningen om miljö kvalitetsnormer och att den ska inriktas mot uppföljning av de nationella miljö kvalitetsmålen.

I Naturvårdsverkets skrift *Miljöövervakning och miljö kvalitetsmål - vägen till förbättrad samordning 2005–2006* presenteras de olika miljömålen och förslag för att stärka samarbetet mellan miljöövervakning och miljömålsuppföljning. Ansvarsområdet för Naturvårdsverkets miljöövervakning är den yttre miljön, vilket begränsar användningen av miljöövervakningen som uppföljning för God bebyggd miljö. De flesta nationella delmålen i God bebyggd miljö berörs inte av miljöövervakningens olika programområden. I Naturvårdsverkets skrift ges däremot några exempel på indikatorer för uppföljning av bullerdelmålet och det övergripande målet för God bebyggd miljö. Dataserier från miljöövervakningen som anses relevanta att använda är:

- Bullerkartläggning, antal personer exponerade för trafikbuller över 55 dBA

- Personburen exponering för flyktiga organiska ämnen i den urbana miljön
- Förekomst av olika typer av besvär som en följd av luftföroreningar
- Mätningar av luftföroreningar i urban miljö

Svårigheter med uppföljningen

Det är inte många länsstyrelser som i de studerade dokumenten beskriver svårigheter med uppföljningen, vilket naturligtvis inte behöver betyda att det inte finns sådana. De svårigheter som ändå nämns är rädslan för att ta fram för många indikatorer, att vissa mål är svåra att följa upp på grund av att det saknas kunskap och underlag samt att det behövs digitalt underlag för att kunna sköta uppföljningen på ett effektivt sätt.

Bilaga 1

Åtgärdsdokument som omfattas av studien

Län	Miljömålsprogram med åtgärder/förslag till åtgärder	Miljömålsprogram utan åtgärder	Åtgärdsprogram/handlingsprogram/revidering av åtgärder
Blekinge (K)		<i>Miljömål för Blekinge län, 2003</i>	<i>Förslag på åtgärder för att nå miljömålen i Blekinge län. Beslutade 2005.</i>
Dalarna (W)	<i>Dalarnas miljömål, 2003</i>		
Göteborg (X)	<i>Mål och förslag till åtgärder för Gävleborgs län – Miljömål 2002-2010, 2002</i>		Revidering av mål och åtgärder ska ske under 2006.
Gotland (I)		<i>Gotländska miljömål – allas vårt ansvar, 2004</i>	Kontroll av hur miljömålsarbetet framskrider pågår.
Halland (N)		<i>Miljömål för Hallands län, 2003</i>	Förslag till handlingsprogram för genomförandet av de regionala miljömålen. Remissupplaga juni 2005. (Beräknat beslut i januari 2006)
Jämtland (Z)	<i>Regionala miljömål för Jämtlands län, 2002</i>		Revidering av mål och åtgärder ska ske under 2006.
Jönköping (F)		<i>Miljömål för Jönköpings län, 2002</i>	Åtgärdsprogram för den byggda miljön och klimatet, 2006-2009, håller på att arbetas fram. (Beräknat beslut i november 2006)
Kalmar (H)		<i>Regionala miljömål för Kalmar län, 2003</i>	Åtgärdsförslag håller på att arbetas fram.
Kronoberg (G)		<i>Regionala miljömål – Kronobergs län, 2002</i>	<i>Åtgärdsstrategi för effektivare energianvändning och transporter i Kronobergs län 2005. (Åtgärderna har helats upp enligt de tre strategierna. Arbetet med de två andra strategierna har påbörjats.)</i>
Norbotten (BD)		<i>Miljömål för Norrbotten, 2003 (finns exempel på åtgärder, men inte för GBM)</i>	Kontroll av hur miljömålsarbetet framskrider pågår.
Skåne (M)	<i>Skånes miljömål och miljöhandlingsprogram, 2003</i>		
Södermanland (D)		<i>Miljömål för Södermanlands län, Regionala mål och indikatorer för miljömålet God bebyggd miljö, 2003</i>	Handlingsplan för det regionala miljömålet God bebyggd miljö kommer att införlivas i regionala åtgärdsstrategier.
Stockholm (AB)	<i>Miljöprogram 2000 för Stockholms län, 2000. (Dessa mål och åtgärder är formulerade innan de nationella delmålen fastlades.)</i>	<i>Förslag till Regionala miljömål för Stockholms län 2004, 2004. (Remissversion, slutlig bearbetning pågår.)</i>	<i>Miljöhandlingsprogram för Stockholms län. Åtgärder för en bättre miljö – vatten och avlopp, Resor och transporter, 2005</i>
Uppsala (C)	<i>Miljömål för Uppsala län 2003-2010 – Mål, åtgärder, uppföljning, 2003</i>		
Värmland (S)	<i>Miljömål för Värmlands län, 2005</i>		Åtgärds katalog som kommer att ligga till grund för framtagande av åtgärdsprogram med temainriktning.
Västerbotten (AC)	<i>Samverkan för Hållbar utveckling i Västerbottens län, Miljökvalitetsmål, delmål och helhetsstrategier, 2003</i>		
Västernorrland (Y)	<i>Regionala miljömål för Västernorrland 2004-2020, 2003</i>		
Västmanland (U)	<i>Miljömål för Västmanlands län, 2004</i>		
Västra Götaland (O)	<i>Miljömålen i Västra Götaland, 2003</i>		
Örebro (T)		<i>Miljömål för Örebro län 2005-2010, 2005</i>	<i>Miljömålsarbetet i Örebro län, Förslag till åtgärder 2005-2010. (Framtaget samtidigt som Miljömål för Örebro län 2005-2010.)</i>
Östergötland (E)	<i>Mål i sikte, Miljömål för Östergötland, 2003</i>		Regionala Miljöhandlingsprogram: <i>Handlingsprogram Energi, Handlingsprogram Transporter, Handlingsprogram Byggt miljö, Handlingsprogram övergödning, Handlingsprogram Odlingslandskapet, Samrådsversion 2005-12-05.</i>

Bilaga 2

Uppföljningsdokument som omfattas av studien

Län	Strategidokument för miljömålsuppföljningen	Miljömålsuppföljning / Lägesrapport	Använder RUS	Egna indikatorer
Blekinge (K)	Förslag på åtgärder för att nå miljömålen i Blekinge län, 2005	Sveriges miljökvalitetsmål 15, God Bebyggd miljö – situationen i Blekinge och dess kommuner (Lägesrapport 2005)	Ja	Ja
Dalarna (W)	Program för regional uppföljning av miljömål och åtgärder 2004-2006, 2004		Ja	Ja
Gävleborg (X)		Uppföljning av de regionala miljömålen – När vi de regionala målen? Rapport 2003:11, 2003	Ja	Ja
Gotland (I)			Ja	Nej
Halland (N)		Hur mår Halland 2004? Meddelande 2004:4, 2004, Hur mår Halland 2005?, Meddelande 2005:1, 2005	Ja	Ja
Jämtland (Z)	Strategi för uppföljning finns	Senaste nytt: Miljömål 2004 Jämtlands län	Ja	Ja
Jönköping (F)	I det kommande åtgärdsprogrammet för den byggda miljön och klimatet kommer det att redovisas hur uppföljning ska ske.		Ja	Nej
Kalmar (H)		Pågående. En lägesrapport ska finnas färdig i början av 2006.	Ja	Nej
Kronoberg (G)	Regionalt program för uppföljningen 2003-2006. Program för uppbyggnad av systemet. Uppföljningsdokument ska tas fram under 2006.	Fördjupad utvärdering av de regionala miljömålen ska göras under 2006.	Ja	Nej
Norrbottnen (BD)	Program för miljömålsuppföljning i Norrbottens län 2003-2005. Program för uppbyggnad av systemet. Systemet för miljömålsuppföljning för Norrbotten finns.		Ja	Ja
Skåne (M)		Miljötilståndet i Skåne – Årsrapport 2005. Skånes vatten - levande, myllrande och i balans?, Miljötilståndet i Skåne – Årsrapport 2004. Hur påverkar miljön skåningarnas hälsa?	Ja	Ja
Södermanland (D)	Strategi tagen att för året använda RUS-indikatorer.		Ja	Nej
Stockholm (AB)	Förslag till regionala miljömål för Stockholms län 2004. Länsstyrelsen håller på att bygga upp ett system för regelbunden uppföljning av miljömålen.	Saldo 2005, uppföljning av miljömål i Stockholms län.	Ja	Ja
Uppsala (C)			Ja	Nej
Värmland (S)	Strategi för uppföljning finns.	Miljötilståndet i Värmland 2004:12	Ja	Ja
Västerbotten (AC)	Miljömålsuppföljningen i Västerbottens län 2005-2007 – indikatorer och tillståndsbeskrivning.	Pågående: Miljötilståndet i Västerbottens län 2005	Ja	Nej
Västernorrland (Y)	Program för miljömålsuppföljning i Västernorrlands län, 2005		Ja	Ja
Västmanland (U)			Ja	Nej
Västragötaland (O)	Strategi för uppföljningen finns	Hur går det, när vi målen? En sammanfattning, hela materialet presenteras på hemsidan.	Ja	Ja
Örebro (T)	Ett strategidokument ska tas fram under 2006.	Regionala uppföljningar av delmålen ska göras under 2006.	Ja	Nej
Östergötland (E)	Strategi för uppföljning finns		Ja	Ja

Bilaga 3

Frågelista

Frågelista som har använts som stöd vid granskning av länsstyrelsernas dokument.

1. I vilket/vilka dokument beskrivs länsstyrelsens förslag till åtgärder resp. uppföljning?
2. Status på dokumentet: Är dokumentet antaget av länsstyrelsens ledning? Anser länsstyrelsen att det är ett aktuellt dokument? (fråga som nog måste ställas muntligen)
3. Hur beskriver länsstyrelsen sin roll i åtgärdsarbetet?
4. Hur har processen för att ta fram åtgärdsförslagen gått till? I vilken mån har berörda aktörer varit involverade?
5. Har åtgärdsförslagen tagits fram i samarbete med andra länsstyrelser/RUS? Om samarbete ägt rum: har man valt att ge "egna" åtgärdsförslag jämfört med andra län och framgår det i så fall varför?
6. Hur planeras arbetet framöver?
7. Vilka åtgärder anges behövas för att uppnå (regionaliserat) God bebyggd miljö med delmål och generationsperspektiv? (om möjligt fördelat på "helmålet", delmålen och generationsperspektiven)?
8. Diskuteras behov av nya eller effektivare styrmedel (lagar, skatter, avgifter etc.) för att målet ska kunna nås?
9. Är åtgärdsförslagen "riktade" och ansvaret för genomförandet fördelat, dvs. anges att någon viss aktör har ansvaret för och bör genomföra resp. åtgärd? Framgår det om angiven aktör accepterat detta?
10. Anges någon prioriteringsordning för åtgärdena och vad grundas i så fall den på?
11. Finns någon tidplan för åtgärdsarbetet? Finns det åtgärder som redan genomförts? I så fall – ange vilka.
12. Anges hur uppföljningen av åtgärdsarbetet ska gå till (dvs. koll på om åtgärdena genomförs eller inte och om de har förväntade effekter)?
13. Finns något helhetsperspektiv på de föreslagna och genomförda åtgärdena, t.ex. diskussion om vad åtgärdena sammantaget leder till på kort och lång sikt? Om ja, ge exempel på hur.
14. Finns någon form av konsekvensbedömningar av åtgärdsförslagen (samhällsekonomiska eller andra)?
15. Diskuteras om åtgärdena var för sig har kort- respektive långsiktiga effekter?
16. Finns något resonemang om målkonflikter resp. synergier i samband med de föreslagna åtgärdena?
17. Anges någon koppling till EU-arbetet i samband med åtgärdsförslagen?
18. Anges någon koppling mellan åtgärdsförslagen och arbetet med regional utvecklingsplanering (RUP)?

19. Förs något resonemang om de tre strategierna (1. strategi för effektivare energianvändning och transporter; 2. strategi för giftfria och resurssnåla kretslopp; 3. strategi för hushållning med mark och vatten samt byggnader) i samband med att åtgärderna beskrivs?
20. Anges behov av stöd/utveckling från centrala myndigheter i åtgärdsarbetet?
21. Anges hur uppföljningen av utvecklingen när det gäller (regionalliserat) God bebyggd miljö med delmål och generationspreciseringar ska gå till?
22. Anges indikatorer? Vilka i så fall? Hänvisas till RUS-indikatorerna (regionalt uppföljningssystem)?
23. Diskuteras svårigheter med att följa upp målet med delmål? Vilka svårigheter i så fall?
24. Anges åtgärder eller strategier för att hushålla med resurser, t.ex.
- att minska användningen av oexploaterad mark
 - att återanvända mark
 - att återanvända byggnader

Vilka i så fall?

Bilaga 4 Sammanställning av länens åtgärder

Nedan följer en sammanställning av länens åtgärder. Tanken är att ge en inblick i vilken typ av åtgärder som länen föreslår för de olika frågorna och inte att redovisa varje åtgärd.

Åtgärderna har fördelats under områdena; *Transporter och bebyggelse, Kulturhistoria och estetik, Grönstruktur och vatten, Energi, Buller, Naturgrus, Avfall, Inomhusmiljö samt Planering*. Indelningen är gjord efter logiken hos det nationella miljö kvalitetsmålets delmål med tillägget planering som en egen rubrik.

Planeringsunderlag för energieffektivitet m.m. och energianvändning i byggnader har slagits samman till en rubrik (*Energi*) samtidigt har alla åtgärder, som rör Transporter och bebyggelse, Kulturhistoria och estetik samt grönstruktur och vatten, samlats under dessa rubriker oavsett om det handlar om exempelvis åtgärder om program och strategier eller konkreta åtgärder för sakfrågan.

Sist finns rubriken *Övrigt*. Under denna rubrik nämns kort de åtgärder som inte direkt kan hänföras till något speciellt delmål, t.ex. åtgärder från Dalarnas, Skånes och Västerbottens helhetsstrategier som sägs beröra flera mål.

Transporter och bebyggelse

Planering

- Förtätning och kompletteringsbebyggelse
- Lokalisering för ett minskat transportbehov och/eller lokalisering i goda kollektivtrafiklägen
- Anläggande av gång- och cykelbanor
- Samåkningsparkering
- Prioritering av cykeltrafiken samt kollektivtrafiken
- Restriktivitet mot externa handelsetableringar/krav på miljöbedömningar

Planer/Program/Strategier

- Program för kollektivtrafik
- Program för miljöanpassade transportsystem (MaTs)
- Cykelplan
- Handlingspolicy
- Strategi för bebyggelseutvecklingen
- Bostadsförsörjningsprogram
- Stadsdelsprogram

Myndighetsutövning

- Anslag i länstransportplan till kollektivtrafikanläggningar
- Tillsyn i byggprocessen

Kartläggning/Inventering

- Kartläggning och samordning av trafik och transporter

Samverkan/Process

- Process för en miljöanpassad byggsektor
- Etablering av godstransportråd
- Samverkan kring åtgärder för minskade resor och transporter

Övrigt

- Bilpool
- Kollektivtrafikåtgärder/Attraktiv kollektivtrafik
- Intermodala trafiklösningar och transportsamordning
- Hållbara byggmetoder
- Mobilitetskontor

Kulturhistoria och estetik*Planering*

- Kulturhistoriska värden skyddas genom planläggning – detaljplaner och områdesbestämmelser
- Estetiska och kulturhistoriska frågorna inarbetas i översiktsplaner, detaljplaner och andra planeringsverktyg

Program/Strategier

- Handlingsprogram för riksintresseområden
- Stadsdelsprogram
- Kommunala och regionala kulturmiljöprogram
- Natur- och kulturmiljövårdsprogram
- Program för estetiska värden
- Ortsanalys
- Program för hur kulturhistorisktvärdefull bebyggelse kan skyddas med hjälp av PBL

Information/Rådgivning/Rekommendationer

- informationsinsatserna om kulturmiljö, arkitektur och estetik till allmänheten, fastighetsägare, myndigheter, kyrkan och organisationer
- Utbildning i traditionellt byggande
- Spridning av goda exempel

Myndighetsutövning

- Övervakningssystem för kulturmiljövårdsåtgärder
- Bevakning av arkitektur och gestaltning vid granskning av planer
- Bygglovrutiner som främjar arkitektonisk idé och gestaltning
- Inrättande av kulturresevat
- Byggnadsminnesförklaring av synnerligen märklig bebyggelse

Kartläggning/Inventering

- Inventering av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse
- Inventering av mellan- och efterkrigstidens bebyggelse
- Översyn av riksintressena för kulturmiljövård och utveckling av fördjupade värdebeskrivningar
- Inventering av skador i kyrkliga miljöer

Övrigt

- Krav på arkitektkompetens
- Krav på byggnadsantikvarisk kompetens
- Restaurerings- och konserveringsinsatser i kyrkliga kulturmiljöer

Grönstruktur och vatten*Planering*

- I Öp och Dp anges rekommenderat avstånd mellan bostad –park-rekreatjonsområde

Program/Strategier

- Handlingsprogram för socialt- och kulturhistoriskt intressanta grönområden
- Grönstrukturprogram
- Program för tätortsnära natur

Information/Rådgivning/Rekommendationer

- Information om biologisk mångfald till skolor, näringsliv och allmänhet

Myndighetsutövning

- ”Gröna checklistor” används vid planhandläggning
- Natur- och kulturresevat inrättas

Kartläggning/Inventering

- Kunskapsunderlag om biologisk mångfald
- Bullernivåinventering i tätorterna grönområden

Övrigt

- Naturvårdsinsatser i tätortsnära natur
- Omhändertagande av dagvatten
- Praktisering av balanseringsprincipen/Kompensationsåtgärder
- Åtgärder för ökad tillgänglighet i tätortsnära natur
- Trygga friluftsområden
- Krav på kommunekologisk kompetens

Energi

Energieffektivisering och energiomställning

- Närvaro- och tidsstyrda fläktar och pumpar
- Tätning/isolering
- Snålspolande armatur
- Konvertering till förnyelsebara energislag för uppvärmning
- Individuell energimätning och debitering
- Fjärr- och närvärmeutbyggnad
- Användning av spillvärme

Planering

- Bebyggelselokalisering med klimathänsyn
- Bebyggelselokalisering som möjliggör anslutning till fjärrvärme

Planer/Program/Strategier

- Kommunala och regionala miljöanpassade energiplaner
- Fjärr- och närvärmeplaner/strategier
- Vindkraftplan/policy
- Strategi för energihushållning i fastigheter

Information/Rådgivning/Rekommendationer

- energirådgivning till privatpersoner, fastighetsägare, företag, organisationer
- Kunskapsspridning om energi och hållbar utveckling i skolan
- Utbildning till fastighetsköpare och hyresgäster

Myndighetsutövning

- Energislag och energieffektivisering beaktas vid tillsyn och prövning
- Konverteringsbidrag/Investeringsstöd
- Tillsynskampanjer inom energieffektivisering och energihushållning

Kartläggning/Inventering

- Bioenergi kartläggning
- Vindkraftproduktionskartläggning

Övrigt

- Regionalt energicentrum (demonstration, information)

Buller*Bulleråtgärder*

- Tystare motorer, däck och asfalt
- Trafikreglering/Lägre hastigheter
- Upphandling av tystare fordon
- Åtgärder i bullerstörda fastigheter

Planering

- Krav på markanvändning och utformning så att riktvärdena för buller klaras
- Stora opåverkade områdens skydd
- Trafikbullerberäkningar i detaljplaneringen
- Krav på miljökonsekvensbeskrivningar

Planer/Program/Strategier

- Åtgärdsplaner för bullerskyddsåtgärder
- Bulleranalys på länsnivå
- Bullersaneringsprogram

Information/Rådgivning/Rekommendationer

- Information om buller och bebyggelse
- Myndighetsutövning
- Bullerkrav i samband med tillsyn och prövning
- Anslag i länstransportplan för bullerskyddsåtgärder

Kartläggning/Inventering

- Inventering av bullerstörda fastigheter i kommunalt och statligt vägnät
- Inventering av stora opåverkade områden/"Tysta områden"
- Inventering av bostäder där riktvärden överskrids
- Inventering av bullerpåverkan från skjutfält och täkter

Naturgrus

Återvinning

- Anläggande av återvinningsstationer och mellanlagringsstationer.
- Användning av återvunnet material eller ersättningsmaterial i byggnation och anläggning.
- Krav på återvunnet material vid upphandling

Planer/Program/Strategier

- Grushushållningsplan, Materialhushållningsplan, Grusstrategidokument, Materialförsörjningsplaner

Information/Rådgivning/Rekommendationer

- Information om miljömål
- Information om ersättningsmaterial
- Rekommendation om vilka massor som kan användas.
- Normsystem på nationell nivå för vilka typer av massor/återvunnet material som passar för olika ändamål

Myndighetsutövning

- Tillståndsgivning
- Styrmedel (taxor)

Kartläggning/Inventering

- Kartläggning av materialflöden
- Materialbalanser

Avfall

Återvinning

- Uppförande av biogasproduktionsanläggningar och komposteringsanläggningar
- Utformning och placering av insamlingsplatser
- Anpassning av bostäder till källsortering
- Krav på återvunnet material vid upphandling
- System för att återvinna matavfall

Planer/Program/Strategier

- Informationsstrategier
- Avfallsplan
- Avslutningsplan för sluttäckning

Information/Rådgivning/Rekommendationer

- Information om farligt avfall

- Information om brännbart avfall
- Information om sortering, insamling och insamlingsställen
- Information om producentansvaret
- Information om avfallssnål produktionsteknik

Myndighetsutövning

- Krav vid tillståndsprövning och villkorsformuleringar i tillståndsbeslut
- Riktad tillsyn i olika branscher
- Ökad tillsyn av olaglig tippning

Kartläggning/Inventering

- Kartläggning av behandlingsbehov och kapacitet
- Kartläggning av avfallsflöden
- Kartläggning av mindre deponier

Samverkan/Process

- Samverkan mellan regional och kommunal avfallsplanering
- Regionalt samarbete för kommunal avfallshantering
- Samverkan mellan kommuner och avfallsproducenterna

Inomhusmiljö

Planer/Program/Strategier

- Radonhandlingsplan/Radonprogram

Information/Rådgivning/Rekommendationer

- Information om ventilation
- Information om materialhantering på byggarbetsplatser
- Information om inomhusmiljöns betydelse för hälsan
- Information till människor som vistas i lokaler med höga radonhalter
- Information om arbetsmiljöfrågor
- Information om radonbidrag

Myndighetsutövning

- Skärpt kontroll av åtgärder som krävs enligt gällande lagstiftning
- Tillsynskampanjer
- Utformning av riktlinjer för bedömning av radonrisk vid prövning av byggnadslov samt riktlinjer för granskning av kommunala planer
- Utökad tillsyn över obligatorisk ventilations kontroll

Kartläggning/Inventering

- Kartläggning av inomhusproblem
- Radonriskkarta
- Kartläggning av radon i enskilda brunnar
- Länskartläggning av över uppmätta radonhalter samt sanerade bostäder och lokaler
- Inventering av dålig inomhusmiljö

Övrigt

- Byggnadsdeklaration vid försäljning som redovisar inomhusmiljön
- Uppföljning och utvärdering av radonåtgärder
- Krav på radonåtgärder och mätningar vid nyproduktion

Planering

Åtgärder under denna rubrik är åtgärder kopplade till planeringen som inte helt tydligt fördelar sig under de övriga rubrikerna.

Planering

- Integrering av miljömål och övriga samhällsmål/kommunala mål (Trygghet, Jämställdhet, Jämlikhet, Folkhälsa) i planeringen
- Utarbetande av checklistor och metoder för miljöanpassning av planeringen
- Jämställdhet i samhällsplaneringen

Planer/Program/Strategier

- Kommunala trygghetsprogram
- Kunskapsunderlag för hälso- och säkerhetsaspekter i byggd miljö
- Program angående buller; verksamhetsintegrering och riskanalys.
- Åtgärdsprogram för jämställdhet och jämlikhet i fysisk planering

Myndighetsutövning

- Säkerställande av riksintressen genom planläggning och tillståndsgivning

Kartläggning/Inventering

- Inventering av otrygga miljöer
- Inventering av förorenade områden

Samverkan/Process

Former för samverkan, diskussion och erfarenhetsutbyte mellan länsstyrelse och kommuner bl.a. angående demokrati inom planeringen, handelsetableringars påverkan på en hållbar utveckling, skärgårdsfrågor samt kultur-, och naturvårdsfrågor.

Övrigt

Övriga åtgärder är åtgärder som inte har hänförts till något speciellt miljömål. Där finns bl.a. Dalarnas, Skånes och Västerbottens helhetsstrategier som sägs beröra flera mål. Där tas upp bl.a. miljöhänsyn vid offentlig upphandling, sparsam körning, hälsa och miljömedicinsk kartläggning samt forskning och utbildning. Här finns också Stockholms åtgärder om vatten och avlopp som berör åtgärder för dagvatten, omvandlingsområden och VA samt yt- och grundvattenskydd. Här finns även en del åtgärder som handlar om information, kommunikation och kunskapsspridning om miljömålen och om hur miljömålen ska fungera som underlag i planer och program samt i tillsyns och prövningsärenden. Det finns även några åtgärder om identifiering, kartläggning och minimering av säkerhetsrisker (farligt gods, el- och vattenförsörjning, brand, översvämning).

Bilaga 5

Det nationella miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö

Det nationella miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö är formulerat så här:

Städer, tätorter och annan bebyggd miljö skall utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden skall tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar skall lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Inriktningen är att miljö kvalitetsmålet skall nå inom en generation.

Till målet hör också sju delmål (prop. 2004/05:150):

Delmål 1, Planeringsunderlag

Senast år 2010 skall fysisk planering och samhällsbyggande grundas på program och strategier för:

- *hur ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur kan åstadkommas så att transportbehovet minskar och förutsättningarna för miljöanpassade och resurssnåla transporter förbättras,*
- *hur kulturhistoriska och estetiska värden skall tas till vara och utvecklas,*
- *hur grön- och vattenområden i tätorter och tätortsnära områden skall bevaras, vårdas och utvecklas för såväl natur- och kulturmiljö- som friluftssändamål, samt hur andelen hårdgjord yta i dessa miljöer fortsatt begränsas,*
- *hur energianvändningen skall effektiviseras för att på sikt minskas, hur förnybara energiresurser skall tas till vara och hur utbyggnad av produktionsanläggningar för fjärrvärme, solenergi, biobränsle och vindkraft skall främjas.*

Delmål 2, Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

Bebyggelsens kulturhistoriska värden skall senast år 2010 vara identifierade och ha en långsiktigt hållbar förvaltning.

Delmål 3, Buller

Antalet människor som utsätts för trafikbullerstörningar överstigande de riktvärden som riksdagen ställt sig bakom för buller i bostäder ska ha minskat med 5 procent till år 2010 jämfört med år 1998.

Delmål 4, Uttag av naturgrus

År 2010 skall uttaget av naturgrus i landet vara högst 12 miljoner ton per år.

Delmål 5, Avfall

Den totala mängden genererat avfall skall inte öka och den resurs som avfall utgör skall tas till vara i så hög grad som möjligt samtidigt som påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras. Särskilt gäller att:

- mängden deponerat avfall exklusive gruvavfall skall minska med minst 50 procent till år 2005 räknat från 1994 års nivå,
- senast år 2010 skall minst 50 procent av hushållsavfallet återvinnas genom materialåtervinning, inklusive biologisk behandling,
- senast år 2010 skall minst 35 procent av matavfallet från hushåll, restauranger, storkök och butiker återvinnas genom biologisk behandling. Målet avser källsorterat matavfall till såväl hemkompostering som central behandling,
- senast år 2010 skall matavfall och därmed jämförligt avfall från livsmedelsindustrier m m återvinnas genom biologisk behandling. Målet avser sådant avfall som förekommer utan att vara blandat med annat avfall och är av en sådan kvalitet att det är lämpligt att efter behandling återföra till växtodling,
- senast år 2015 skall minst 60 procent av fosforföreningarna i avlopp återföras till produktiv mark, varav minst hälften bör återföras till åkermark.

Delmål 6, Energianvändning m.m. i byggnader

Miljöbelastningen från energianvändningen i bostäder och lokaler minskar och är lägre år 2010 än år 1995. Detta skall bl.a. ske genom att den totala energianvändningen effektiviseras för att på sikt minska samt att andelen energi från förnybara energikällor ökar.

Delmål 7, God inomhusmiljö

År 2020 skall byggnader och deras egenskaper inte påverka hälsan negativt. Därför skall det säkerställas att

- samtliga byggnader där människor vistas ofta eller under längre tid senast år 2015 har en dokumenterat fungerande ventilation,
- radonhalten i alla skolor och förskolor år 2010 är lägre än 200 Bq/m³ luft, och att
- radonhalten i alla bostäder år 2020 är lägre än 200 Bq/m³ luft.

Till målet hör också ett antal preciseringar i ett generationsperspektiv, alltså beskrivning av vad som ska ha uppnåtts om en generation (cirka år 2020–2025) när målet ska ha uppnåtts. Dessa har följande lydelse:

- *Den bebyggda miljön ger skönhetsupplevelser och trevnad samt har ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur så att alla människor ges möjlighet till ett rikt och utvecklande liv och så att omfattningen av människors dagliga transporter kan minskas.*
- *Det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap med särskilda värden värnas och utvecklas.*
- *En långsiktigt hållbar bebyggelsestruktur utvecklas, både vid nylokalisering av byggnader, anläggningar och verksamheter och vid användning, förvaltning och omvandling av befintlig bebyggelse.*
- *Boende och fritidsmiljön, samt så långt möjligt arbetsmiljön, uppfyller samhällets krav på gestaltning, frihet från buller, tillgång till solljus, rent vatten och ren luft.*
- *Natur- och grönområden med närhet till bebyggelsen och med god tillgänglighet värnas så att behovet av lek, rekreation, lokal odling samt ett hälsosamt lokalklimat kan tillgodoses.*
- *Den biologiska mångfalden bevaras och utvecklas.*
- *Transporter och transportanläggningar lokaliseras och utformas så att skadliga intrång i stads- eller naturmiljön begränsas och så att de inte utgör hälso- eller säkerhetsrisker eller i övrigt är störande för miljön.*
- *Miljöanpassade kollektivtrafiksystem av god kvalitet finns tillgängliga och förutsättningarna för säker gång- och cykeltrafik är goda.*
- *Människor utsätts inte för skadliga luftföroreningar, bullerstörningar, skadliga radonhalter eller andra oacceptabla hälso- eller säkerhetsrisker.*
- *Mark- och vattenområden är fria från gifter, skadliga ämnen och andra föroreningar.*
- *Användningen av energi, vatten och andra naturresurser sker på ett effektivt, resursbesparande och miljöanpassat sätt för att på sikt minska och främst förnybara energikällor används.*
- *Andelen förnybar energi har ökat och skall på sikt svara för den huvudsakliga energitillförseln.*
- *Naturgrus nyttjas endast när ersättningsmaterial inte kan komma i fråga med hänsyn till användningsområdet.*
- *Naturgrusavlagringar med stort värde för dricksvattenförsörjningen och för natur- och kulturlandskapet bevaras.*
- *Den totala mängden avfall och avfallets farlighet minskar.*
- *Avfall och restprodukter sorteras så att de kan behandlas efter sina egenskaper och återföras i kretsloppet i ett balanserat samspel mellan bebyggelsen och dess omgivning.*

Boverket

Box 534, 371 23 Karlskrona
Tel: 0455-35 30 00. Fax: 0455-35 31 00
www.boverket.se